

Яўген Малиноўскі

ПРУСІЯ: ПСИХОЛІА ПРЫСУТНАСЦІ

ББК 86

Мал 18

Маліноўскі Яўген

Парусія: псіхалогія прысутнасці. — Баранавічы : Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны”, 2007. — 260 с., іл.

ББК 86

© Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны” 2007
© Афармленне Уладзімір Гундар

ІНФУСІА ЯДКІЗНАСІІ

Вера, яка не ґраходзіць у культуру
не може іт'є ц'.

Ян Павал ІІ

ІІ

II.13. Мараль

Як спалучаюцца палітыка і рэлігійная мараль?

Тамара Зверына

Справа ў тым, што мараль у Святым Пісанні асобна не разгледжана. Вы не знойдзеце ў ім такіх слоў як “нравственность”. Праўда, апостал Павел, звяртаючыся да яўрэяў, ужывае тэрмін, які па сваім сэнсе падобны да маралі: “Майце нораўнае і сэрэбралюбны” [Габ 13, 5]; у іншым месцы ён вучыць вернікаў: “Прычыны супольнасці разбэшчваюць добрыя норавы” [1 Кар 15, 33]. З гэтае падставы меркаванне “Біблія – это кладёзь нравственности, свод моральных законов”, успрымаецца, мякка кажучы, як дылетанцкае, якое можа суб’ектыўна змяніць сэнс Бібліі ствараючы яе на ўзровень “помніка культуры” альбо Дамастрова. Біблія – гэта не “кодекс чести” і не лобі законадаўства. Біблія – гэта “Кніга жыцця; і асуджаныя былі мёртвыя па напісанаму ў гэтай кнізе, адпаведна справам сваім” [Адкр 20, 12]. Таму мёртвыя асуджваюцца не па маральных законах, але за тое што іншыя засталіся мёртвымі, неўнаскрэслымі, таму “Імёны іх не ўпісаны ў кнігу жыцця ад пачатку сусвету” [Адкр 17, 8].

Вядома, што верш апостала Пятра “Будзьце пакорны ўсякаму чалавечаму начальству” адносіцца ў тым ліку і да палітычнай маралі. Але, які кантэкст? Апостал загадвае падпарадкавацца “правіцелю і ад яго пасланым дзеля пакарання злачынцаў і для заагаворвання дзеючых дабро” [1 Пят 2, 14]. Калі ж правіцель утварае самасуд, змяняе па сваіх уласных уяўленнях канстытуцыйныя законы і ўстановы, абражае годных людзей, саджае іх у вязніцу, ці ж павінен хрысціянін моўчкі зносіць самаволіцтва? Пісанне дае загад “Пераносіць скруху, пакутуючы несправядліва” [1 Пят 2, 18], але ж не супрацоўнічаць з гэтым правіцелем: “Бо такая ёсць воля Божая, каб мы, робячы дабро, зачынялі вусны невуцтву неразумных людзей, – як свабодныя, не ўжываючы свабоду для прыкрыцця зла, але як рабы Божаы” і ў такім выпадку “Усіх шануйце, брацтва любіце, Бога бойцеся, цара пачытайце” [1 Пётры 2, 17]. Гэта і ёсць палітычная мараль верніка.

Адносна ж маралі рэлігійнай Святое Пісанне ўжывае іншыя, не абмежаваныя законам і пастановамі людзей выз-

начэнні: “адплата”, “дабро і зло”, “закон плоці”, “праўда”. Тора, ці Пяцікніжжа Майсея, перадае дадзенае людзям ад Бога кіраўніцтва паводзінаў. І ў гэтым сэнсе старажытны закон супрацьстаўляецца ласцы асвятляльнай Святога Духа па Новым Запавеце: “Насіце цяжары адзін аднаго, і ў такім саб выканаеце закон Хрыстовы” [Гал 6, 2]. Каб ахапіць усю сукупнасць гісторыі збаўлення чалавецтва, прымаецца таксама і логіка натуральнага закону: “Калі паганцы, якія не маюць закону, па прыродзе законнае робяць, дык яны самі сабе закон” [Рым 2, 14]. Гэтае вызначэнне адносіцца да ўсіх людзей, не яўрэяў і не хрысціян, якія жывуць па-за межамі двух першых загадаў. Такім чынам гэтыя тры стадыі провіду Божага характарызуюцца этычным і псіхалагічным жыццём ўсіх людзей і служаць ім пуцяводнак зоркамі да асабістай свабоды і грамадзянскай адказнасці.

Але дзе ж тая свабода ды незалежнасць, запытаецца наш чытач. Ці можам мы сёння выдзіць аб’ектыўнае значэнне гэтых тэрмінаў? Што датычыцца свабоды і праўды – так, гэта цалкам аб’ектыўна, паводле Піланна: “Пазнаеце праўду, і яна зробіць вас свабоднымі” [Ів 17, 21]. Тут свабода дабрыві не абмежавана ніякімі маральнымі сентэнцыямі, бо вымяраецца не адцягненым добром і законам, але адносінамі з Богам-Творцам, каторы адзін дае рэчам уласцінасць быць добрымі. Грамадзянская мараль і незалежнасць уяўляе сабой асобны выпадак як установа чалавека, якому Бог заўжды дае выбар: быць спадкаемцам добра альбо быць уцягнутым у смерць, ужываючы ад “Дрэва пазнання добра і зла” [Быц 2, 9]. Першы варыянт прадвызначае свабоду чалавеку незалежна ад грамадства, у якім ён жыве. Другі варыянт не дае сапраўднай свабоды нават у цэлым грамадстве. Шмат маіх знаёмых, якія выехалі за мяжу, сведчаць, што ім усяго хапае, адно толькі не хапае сяброўскіх зносінаў. Вядома, гэта мараль чалавечага шталту, бо чалавек Божы заўжды мае сяброў: жонку, дзяцей, Ісуса, Царкву.

У псіхалогіі існуе вельмі папулярная методыка “Маральныя лесвіца Л. Колберга”, па якой паддаследны павінен ацаніць дылему Хайнца, які такі любіў сваю смяротна хворую жонку, што не знайшоў іншых сродкаў яе выратавання, як толькі ўкрасці лекі ў аптэцы. Абсалютная большасць з сотняў

студэнтаў БарДУ звычайна ацэньваюць гэты ўчынак як “правільны”, нязначная колькасць апытаных прапаноўвае ўсё ж адшукаць гэтаму няшчаснаму нейкі іншы варыянт, але не належаюць яго канкрэтна; і толькі некалькі студэнтаў адназначна ацэньваюць паводзіны Ганса як “супрацьпраўныя”. Але чым сведчаць такія вынікі апытання? Па-першае, аб дамаральнай стадыі развіцця матывацыі студэнтаў з несвядомай устаноўкай на парушэнне закону дзеля сваіх уласных паміненняў. Па-другое, аб адсутнасці ў гэтых памкненнях творчага імпульсу, выпякаючага з нябачнага стану асобы, свабоднай і абавіннага жыцця. Так, пасля абмеркавання вынікаў даследавання студэнты запыталі мяне, як бы я паступіў у гэтай сітуацыі. Адказаўшы, што маліўся б Богу, я заўважыў, што моўкі івае непараўменне. У такі спосаб моладзь прызначыла маралізацыю свае паводзіны па выніках, а не па культурна-суаспэцыяльным змесце: мэта апраўдвае сродкі. Так прапанова прэзідэнта краіны на прадвыбарчым сходзе “украці локло” ўспрымаецца імі некрытычна. У дамаральна-пачэрнілісці кірунку атрымання дывідэндаў адбываецца не звычайная мараллю подзвігу, але простае прыналежнасцю пераўтварэння.

Балесна было назіраць за паводзінамі маладых людзей, якія пад кіраўніцтвам БІСМ учынялі беспарадкі пад час сустрэчы выбаршчыкаў з кандыдатам у прэзідэнты А. Мілінкевічам. Ужыванае марнаслоўе, за якое мусяць “Даць яны адказ у дзень суда” [Мц 12, 36] пераходзіла ў непараўменні. Так, на маю прапанову зняць шапку ў памяшканні, адзін з юнакоў адказаў, што ні перад кім ён не збіраецца гэтага рабіць. Такім чынам, маральны закон, элементарная этыка і грамадзянская адказнасць застаюцца заангажаванымі невуцтвам чалавека, які “Не робіць добра, якога хоча, але робіць зло, якога не хоча” [Рым 7, 18]. Юрліваць і гарэзліваць цягнуць яго супраць уласнай волі. Таму і палітычная барацьба пакідае няшчасным таго, хто не мае ўласнага жадання звольніць яе ў сваім жыцці. Так, мараль, дадзеная чалавеку дзеля добра, пераўтвараецца ў зло.

